

**Ларін А. О.**, к.т.н., доцент  
НТУ «ХП»  
**Макогон О. А.**, к.т.н.  
**Красношапка Ю. В.**  
**Василенко Д. В.**  
ФВП НТУ «ХП»

### **ОСОБЛИВОСТІ ХАРКІВСЬКОЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ШКОЛИ ТАНКОБУДУВАННЯ.**

Основи Харківської науково-технічної школи танкобудування заклад на початку 1930-х років талановитий конструктор А. О. Фірсов. Під його керівництвом на Харківському паровозобудівному заводі (ХПЗ) розроблялися танки БТ-5 і БТ-7. Він оснащувався потужним авіамоментом, мав велику швидкість, а його маневрові якості вражали – танк міг здійснювати стрибки до 25 метрів. Снаряди 45-мм гармати вражали будь-яку бронетехніку того часу, а броня надійно захищала від куль і осколків. Поряд з танками під керівництвом К. Ф. Челпана проектується перший в світі танковий дизель В-2, яким у 1939 р. оснастили танк БТ-7М.

Великої шкоди харківському танкобудуванню завдала боротьба з «ворогами народу». Поряд з іншими розстріляні видатні конструктори А. О. Фірсов та К. Ф. Челпан і директор ХПЗ І. П. Бондаренко. Головним конструктором танкового КБ було призначено М. І. Кошкіна. Під його керівництвом було створено легендарний середній танк Т-34 з протиснарядним бронюванням, що поєднував в собі переваги швидкохідних маневрених танків, бронювання і вогневу потужність танків супроводу піхоти. Багатьма фахівцями, зокрема й іноземними, Т-34 визнаний кращим танком не тільки Другої світової війни, а й усіх часів і народів.

На жаль М. І. Кошкін помер у 1940 р., замість його Головним конструктором стає ученик А. О. Фірсова О. О. Морозов. Під його керівництвом на евакуйованому у Нижній Тагіл заводі неодноразово модернізується Т-34, який протягом всієї війни залишається основним і самим масовим танком Червоної Армії. Наприкінці війни конструкторський колектив під керівництвом Морозова створює танк Т-54, що визначив напрямок розвитку танків у всьому світі і став наймасовішим за всю історію танкобудування.

Після повернення до Харкова, Морозов у 1966 р. створює машину нового покоління, що має масу, а також швидкість і рухливість середнього, а по озброєнню та бронюванню перевершує важкі танки. Вперше у світі танк оснащено механізмом заряджання, що дозволило скоротити екіпаж до трьох осіб та істотно зменшити об'єм бойового відділення. Т-64А якнайкраще реалізував концепцію єдиного бойового танка та випередив світове танкобудування на 15 років. Застосування вузлів Т-64А і технології його виробництва при виготовленні танків Т-72 і Т-80 дозволило СРСР зберігати світове лідерство у танкобудуванні до середини 1970-х рр. Багато в чому успіх Т-64А обумовлений вживанням багатопаливного двохвального танкового дизеля 5ТДФ, що розроблений під керівництвом О. Д. Чаромського також на заводі ім. В. О. Малишева (так з 1957 р. називається колишній ХПЗ).

Завдяки діяльності Морозова у Харкові остаточно сформувалася оригінальна науково-технічна школа танкобудування, основи якої закладені Фірсовим та Кошкіним. Її відрізняє ретельне опрацювання компонування танка, компактність і простота його конструкції, що дозволяє не лише зменшити габарити, а, отже, і масу танка, але й підвищити його надійність. Найважливіша складова успіху харківських машин – застосування спеціальних танкових дизелів власної конструкції та виробництва.